

Мукачівський державний університет

Гуманітарний факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему: Психологічна характеристика делінквентної поведінки неповнолітніх

Виконав: студент 4 курсу,
групи ПП-4, напряму підготовки
6.030103 «Практична психологія»

Орліченко В.А.

Керівник: Орос О.Б.

Рецензент: Ярема О.М.

Мукачево - 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ	
1.1. Визначення девіантної та делінквентної поведінки.....	5
1.2. Основні форми проявів делінквентної поведінки серед неповнолітніх.....	10
1.3. Причини делінквентної поведінки неповнолітніх.....	16
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ РИС ДЕЛІКТІВ НЕПОВНОЛІТНІХ	
2.1. Організація і методики дослідження.....	31
2.2. Аналіз психологічних характеристик делінквентної поведінки неповнолітніх.....	38
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Попередження і подолання делінквентної поведінки підлітків є актуальним для всіх країн. За даними міжнародних організацій, кількість молодих людей, які скоюють правопорушення, невпинно зростає. Можна з упевненістю стверджувати, що цей відсоток в Україні також збільшується. Делінквентність викликається різними причинами: соціальними, психологічними, педагогічними. Соціально-педагогічний вплив на підлітків – делінквентів – це комплексний механізм соціально-педагогічної системної дії, спроможний реалізуватися в умовах недосконалої педагогічної дії, онтогенезу особистості підлітків в умовах функціонування соціального простору.

Проблему делінквентної поведінки досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці – І. Козубовська, Н. Максимова, А. Макаренко, І. Невський, В. Оржеховська, Є. Петухова, В. Сухомлинський, В. Татенко, Ю. Юрічка. Вони розглядали причини делінквентності у площині індивідуальних і вікових особливостей розвитку підлітків, досліджували вплив на делінквентність способів організації їх життєдіяльності, сім'ї, шкільного виховання, неформальних молодіжних організацій.

Пояснення девіантної поведінки в психології здійснено у різних наукових підходах: біхевіористський та інстинктивістський підходи; гуманістичні та когнітивні теорії; в межах психодинамічного напрямку (З.Фрейд); тлумачення девіантної поведінки як реакції на особистісний страх та типологія особистостей у працях неофрейдистів (Ф.Ріман); еволюційний підхід К.Лоренца.

Делінквентна поведінка. Характеризуючи дії конкретної особистості, що відхиляються від встановлених у певному суспільстві й в певний час законів, що загрожують благополуччю інших людей або соціальному порядку і є кримінально караними в найтяжчих своїх проявах.

Мета дослідження – теоретично окреслити та емпірично дослідити психологічні характеристики делінквентної поведінки неповнолітніх. Для досягнення мети поставлено наступні **завдання**:

1. Розкрити теоретичні засади вивчення делінквентної поведінки неповнолітніх;
2. Виокремити основні форми та причини та делінквентної поведінки неповнолітніх;
3. Емпірично дослідити психологічні характеристики неповнолітніх, що демонструють делінквентну поведінку.

Об’єктом нашого дослідження виступає делінквентна поведінка.

Предмет дослідження – психологічні аспекти делінквентної поведінки неповнолітніх.

Методи дослідження: теоретичні (теоретичний аналіз і систематизація науково-теоретичних та методичних джерел, узагальнення, порівняння) емпіричні методи (Методика «Ваша моральна спрямованість»; Методика діагностики спрямованості особистості В.Смекала і М.Кучера; Методика «Індекс життєвого стилю» Плутчика-Келлермана-Конте; Проективні методики «Я в майбутньому» та «Неіснуюча тваринка»).

База дослідження. Дослідження проводилося у службі у справах дітей. м. Мукачево. Вибірка нашого дослідження складала 20 учнів, з них 15 хлопців віком 11-17 років, та 5 дівчат, віком 11-17 років. 15 неповнолітніх, в тому числі, 5 дівчат скоїли правопорушення, а 5-ма скоєно злочини.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані працівниками Служб у справах дітей, психологами та педагогами, а також працівниками поліції для розробки превентивних та корекційних програм делінквентної поведінки неповнолітніх, а також розробки психодіагностичного інструментарію та роботи з означеною категорією неповнолітніх.

ВИСНОВКИ

Отже, вивчення делінквентності неповнолітніх, встановлення її причин та наслідків було й залишається одним з актуальних напрямів наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. У цілому можна стверджувати, що психологічні підходи пояснення причин делінквентності застосовуються доволі широко. Серед причин девіантної поведінки виокремлюють:

– соціально-економічні (зниження життєвого рівня населення, майнове розшарування суспільства, обмеження можливостей соціально схвалених форм заробітку, безробіття, доступність неповнолітніх до алкоголю та тютюну, неконтрольована реклама психоактивних речовин);

– соціально-педагогічні (криза інституту сім'ї; виховання в неповній сім'ї; завищені вимоги батьків до дитини; ворожість та конфлікти між батьками, батьками та дітьми; критицизм підлітка щодо школи, сім'ї, відчуженість від них; низький статус підлітка у класному колективі; слабка система позашкільної зайнятості дітей та молоді);

– соціально-культурні (зниження морально-етичного рівня населення; поширення кримінальної субкультури; негативний вплив засобів масової інформації; лібералізація статевої моралі; домінування серед молоді культури сили);

– психологічні (прагнення бути незалежним від дорослих; бажання бути визнаним в групі однолітків; прагнення до самоствердження; намагання виглядати дорослим; потреба змінити психічний стан у стресовій ситуації; підвищена тривожність, низька самооцінка; акцентуації характеру, психопатії; психологічні синдроми; негативні риси характеру);

– біологічні (генетичні – порушення у розумовому розвитку, дефекти слуху та зору, тілесні вади, порушення нервової системи тощо; психофізіологічні, що активізуються внаслідок специфічної дії на організм дитини особливих психофізіологічних навантажень, конфліктних ситуацій, порушень екологічного балансу у регіоні проживання дитини тощо);

– фізіологічні (дефекти мовлення, зовнішня непривабливість, недоліки конституційної будови тіла тощо).

Згідно результатів, отриманих за методикою «Ваша моральна спрямованість», для досліджуваної групи учнів характерним є пасивне і недостатньо стійке ставлення до відповідних моральних норм, інколи навіть негативне. Тільки у 5 респондентів виявлено ставлення до моральних норм, яке можна вважати активним, але водночас не стійким.

Аналізуючи результати, з'ясовано, що для досліджуваної групи найбільш притаманними є такі захисні механізми як: «Регресія» ($X_{\text{сер.}} = 10,67$; $\sigma = 2,29$), «Проекція» ($X_{\text{сер.}} = 8,33$; $\sigma = 1,5$), «Заперечення» ($X_{\text{сер.}} = 8,60$; $\sigma = 1,24$), «Реактивне утворення» ($X_{\text{сер.}} = 8,20$; $\sigma = 1,37$). Досить високі показники отримано і за іншими шкалами. А саме, «Компенсація» ($X_{\text{сер.}} = 7,40$; $\sigma = 1,24$). Виявлено також високий показник за шкалою «Витіснення» ($X_{\text{сер.}} = 7,27$; $\sigma = 1,39$). Витіснення - це процес мимовільного усунення в несвідоме неприйнятних думок, мотивів або почуттів. Зважаючи на отриманий результат, можна зробити висновки про те, що правопорушники, після того, як здійснюють злочинне діяння ніби забувають про це, не згадуючи про неприємні моменти. Але, це є негативним, оскільки, витіснене нікуди не зникає, а знаходиться у сфері підсвідомості, і колись, при певному складенні обставин повернеться у сферу свідомості, і може спричинити появу неврозів і різних захворювань. Найменший показник отримано за шкалою «Раціоналізація» ($X_{\text{сер.}} = 5,67$; $\sigma = 1,45$). Результати аналізу спрямованості особистості старшокласників за методикою Смекала – Кучера свідчать, що дуже чітко домінує спрямованість на себе – 48,3 % опитуваних, далі – на взаємодію – 31 % опитуваних, і на останньому місці – спрямованість на задачу (20,6 % відповідей).

Отже, можна зробити висновки по всьому дослідженню.

Труднощі, які виникали в процесі дослідження це: налагодження комунікативного процесу із працівниками, які в роботі виступали експертами; важкість знаходження самих досліджуваних; труднощі у налагодженні

контакту із неповнолітніми. Взагалі дослідження із такими групами підлітків є важкою і плідною, оскільки всі вони із різних сімей, різного віку, різним світобаченням. Але усіх її пов'язує один, не дуже приємний факт із життя – злочин. Такий напрям роботи також є дуже цікавим і інформативно насиченим.

В кожного з учасників на малюнку «Неіснуюча тварина» відображено або колись існуючу тварину, Н. динозавр, що означає бідність уяви, низький загальнокультурний рівень; або сконструйована істота з частин різних тварин, що означає раціональний підхід до вирішення завдання; на одному малюнку зображено людиноподібну неіснуючу тварину, що означає високу незадоволену потреба у спілкуванні; досить таки маленькі розміри тварин, що свідчить про приховану депресію. У майбутньому неповнолітні злочинці мріють здобути ті професії, які на їхню думку, приносять гроші: авто майстер, перевізник, юрист... Це професії людей, з якими вони особисто спілкуються і хочуть брати з них приклад.

Профілактика дитячої та підліткової злочинності повинна проводитись у напрямі морального, правового, статевого та антиалкогольного виховання, при цьому об'єктами виховної роботи повинні бути не лише діти і підлітки, але й дорослі. У ній мають брати участь сім'я, вихователі й педагоги, керівники і члени формальних і неформальних молодіжних утворень. Формування морально-етичних норм майбутнього повноправного члена суспільства повинно починатися якомога раніше і проводитися паралельно послідовному пізнанню дитиною оточуючого світу. Саме на перших етапах психічного розвитку має бути закладено правильне засвоєння понять добра і зла, визначені соціально позитивні моральні норми. Провідна роль у цьому належить сім'ї. В міру дослідження, розширення соціальних зв'язків підлітка зростає роль вихователів і педагогів. У школі повинно відбуватись закріплення вже набутих морально-етичних принципів і установок. При цьому, окрім регламентованої навчальної програми, необхідно використовувати весь арсенал засобів соціально-педагогічного впливу.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>